

lunmuşlardır. Avusturya büyükelçisi 15 Kasım 1927'de başbakanı Seipel'e gönderdiği raporunda *Nutuk*'un ciddi siyasî gerekçeler dolayısıyla bir hâtıratla söylenebilecek pek çok şeyi dile getirmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Avusturya basını ise "Yeni Türkiye Nasıl Gerçekleşti? Anadolu Devriminin Organizasyonu" başlığı ile okuyucularına *Nutuk*'u haber vermiştir.

Nutuk, Atatürk üzerinde yapılacak incelemelerin 1919-1927 dönemi için olduğu kadar onun Türk inkılâbını, Cumhuriyet'i gerçekleştiren izlediği metot için de temel kaynaktır. *Nutuk*'ta sözü geçen şahıslar hakkındaki hükümler için o günün ortamı göz önüne alınmalıdır. Tamarı ancak dönemin bütün bilgi ve belgeleri, şahsiyetlerin hâtıraları bir arada kullanılarak araştırmalara temel teşkil etmelidir.

Nutuk'un müsveddeleri ve ilgili bütün belgeler Atatürk'ün ölümünden sonra Ziraat Bankası kasalarında saklanmış ve daha sonra Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi'ne verilerek orada tasnif edilmiştir. Nutkun müsveddelerinde hemen her sayfada düzeltmeler, eklemeler, çıkarılmalar vardır. Bunlar ya daha önce ya da konuşma ve tartışma esnasında yapılmıştır. Müsveddelerdeki yazılardan bir kısmı Atatürk'ündür, bazı sayfalar ise kendisi tarafından dikte ettirilmiştir. Bunlar Ankara'da yazılmıştır. *Nutuk*'un ilk baskıları üzerinde 1927 tarihi yer almakla birlikte basım ve ciltleme işlemleri 1928 yılı Temmuz ayı ortalarına kadar sürmüştür. İki parti halinde Ankara'da 100.000 adet basılan *Nutuk*'un ilk 2000 adedi lüks baskı olup kenarları altın yıldız çerçevesi şeklinde 627 sayfadır. Her nüsha numaralandırılmıştır. Metinde zaman zaman konu değişikliği sırasında milletvekillerine hitap kelimelerinin ilk harfleri renkli kare çerçeve içinde ve küfi yazı karakterli olarak kullanılmıştır. Kitabın kâğıt süslemeleri İstanbul'da Ebüzziya, basımı Ahmed İhsan matbaalarında, harita ve krokiler Viyana'da bastırılmıştır. Atatürk, kitabın bütün gelirini basım ve yayımını da yapacak olan Türk Tayyare Cemiyeti'ne vermiştir. Normal baskılar 5, lüks baskılar 10-500 lira arasında fiyatlarla satılmıştır. Yeni harflerle ilk defa İstanbul'da 1934 yılında Devlet Matbaası'nda üç cilt halinde basılmıştır. I. cilt Samsun'a çıkışla başlayıp meclisin toplanması çağrısını içeren genelge ile bitmiş, II. cilt Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla başlayıp 1926 yılı sonlarına kadar olan olaylarla tamamlanmıştır. III. cilt ise vesikalardan oluşmaktadır. İlk iki

cildin sonunda basit birer indeks ve toplam on adet harita ve kroki yer almaktadır. Daha sonra Türk Devrim Tarihi Enstitüsü ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli baskıları yapılmıştır. Sonraki yıllarda *Nutuk*'un orijinal dilinin anlaşılmasında zorluklar yaşanması üzerine birtakım sadeleştirme çabaları da olmuştur. *Nutuk* bu çerçevede ilk olarak 1963'te sadeleştirilmiştir. Türk Tarih Kurumu ise İsmail Arar, Uluğ İğdemir ve Sami N. Özerdim tarafından hazırlanan Osmanlıca'dan doğrudan Latin harflerine çeviri yanında *Söylev* başlığı ile ve günümüz Türkçe'sine uyarlanmış şekliyle birlikte 1981'de yayımlamıştır. İki cilt metin, vesikalar ve genel dizinden oluşan toplam dört ciltlik *Nutuk* sonraki yıllarda birkaç defa daha basılmıştır. Son yıllarda özel yayınevleri de *Nutuk*'un basılmasına yoğun ilgi göstermektedir.

Nutuk yurt dışında da büyük ilgi çekmiştir. Rusça dışındaki yabancı dillerde basılması işi Leipzig'deki K. F. Köhler Yayınevi'ne verilmiştir. Daha *Nutuk*'un yazılması tamamlanmadan yabancı dillerde de basılması hususunda harekete geçilmişse de İngilizce ve Fransızca baskıları ancak 1929 yılında yayımlanabilmiştir. Bu baskılarda tercüme kimin yaptığı belirtilmemiştir. *Nutuk*'un Almanca'ya çevirisi Fransızca çevirisi üzerinden Paul Roth tarafından yapılmış, tercümenin giriş bölümü ve ilâve dipnotlarını Kurt Koehler üstlenmiştir. Rusça'sı 1929-1934 yılları arasında dört cilt halinde "Yeni Türkiye'nin Yolu" adıyla basılmıştır. *Nutuk*'un İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça tercümeleri Başbakanlık Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı'nca gözden geçirilerek yeniden yayımlanmıştır. *Nutuk*'un dünyadaki bütün yaygın dillerde neşri düşüncesiyle Farsça ve Kazakça tercümesinin yanı sıra Arapça, Yunanca, Çince, Kırgızca, İspanyolca ve Japonca yayımları için de hazırlık yapılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kemal Atatürk, *Nutuk*, İstanbul 1963, I-II; *Atatürk'le İlgili Arşiv Belgeleri*, İstanbul 1981; *Lise IV. Sınıf Tarih* (Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti Yayını), İstanbul 1931; Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul 1964, tür.yer.; a.mlf., *Sınuף Arkadaşım Atatürk*, İstanbul 1967, tür.yer.; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimizin Esasları*, İstanbul 1968, tür.yer.; Faliş Rifka Atay, *Çankaya*, İstanbul 1969, s. 550; İsmail Arar, "Büyük Nutuk'un Kapsamı, Niteliği, Amacı", *Atatürk'ün Büyük Söylevinin 50. Yılı Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara 1980, s. 119-172; İsmet Giritli, "Nutuk'ta İç ve Dış Politika", a.e., s. 189-203; Afet İnan, "Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun

Müsveddeleri Üzerinde Arkadaşlarının Eleştirilerini Dinlemesi ve Gençliğe Seslenişi", a.e., s. 33-38; a.mlf., "M. Kemal Atatürk'ün Büyük Nutukunu Söylediğinin Ellinci Yılı", *TDI*, XXXVI/314 (1977), s. 362-367; E. J. Zürcher, *Millî Mücadelede İttihatçılık* (trc. Nüzhet Salıhoğlu), İstanbul 1987, s. 301; a.mlf., "Siyaset Adamı Tarihçi Olunca: Atatürk'ün Nutuk'u Üzerine", *Savaş, Devrim ve Uluslaşma* (trc. Ergun Aydınoglu), İstanbul 2005, s. 3-13; Bilâl N. Şimşir, *Atatürk'ün Büyük Söylev'i Üzerine Belgeler*, Ankara 1991; Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları I: Atatürk'ün Nutuk'u*, İstanbul 1991; Mete Tunçay, *Türkiye'de Tek Parti İdaresinin Kuruluşu: 1923-1931*, İstanbul 1992, s. 19; Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni*, İstanbul 1993, I-II, tür.yer.; D. Mehmet Doğan, *Kemalizm*, İstanbul 1992, s. 19; Cezmi Eraslan, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynaklarından Biri Olarak Nutuk", *Türk Tarihinin Kaynakları Semineri, Bildiriler*, İstanbul 1997, s. 1-14; *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Ekim 1927; Yusuf Akçura, "Nutuk", *TTEM*, yeni seri, I/1 (1929), s. 1-25; Cavit Orhan Tüten-gil, "Söylev'in Öğretisi", *TDI*, XXXVI/314 (1977), s. 367-374; Utkan Kocatürk, "Büyük Nutkun Basılışı Esnasında Atatürk Tarafından Yapılan İki Düzeltme", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, I/2, Ankara 1985, s. 609-614; "Nutuk", *BTDD*, sy. 52-70 (1989-90).

CEZMİ ERASLAN

NÜBÂHÎ

(النباهي)

Ebû'l-Hasen Alî b. Abdillâh
b. Muhammed en-Nübâhî el-Cüzâmî
(ö. 792/1390'dan sonra)

Endülüslü fıkıh âlimi,
edip ve tarihçi.

Benî Ahmer (Nasrîler) Emirliği döneminde Endülüs'ün güney sahil şehri Mâleka'da (Malaga) ilim ehli bir ailenin çocuğu olarak 713'te (1313) dünyaya geldi. İbnü'l-Hasan lakabı ve Bünnî nisbesiyle de bilinen Nübâhî, Mâleka'nın önde gelen âlimlerinden ders aldı, ardından ilim tahsili için başşehir Gırnata'ya gitti. Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed et-Tüçbî, Hatîb Ebû Ca'fer et-Tancâfî, Kadî Ebû'l-Kâsım Ahmed b. Abdülhak, Ebû'l-Kâsım İbnü'l-Mühennâ, Ebû'l-Kâsım b. Ahmed b. Muhammed b. İmrân el-Hadramî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali es-Sekûnî, Hatîb Ebû Abdullah es-Sâhilî, Kadî Ebû'l-Haccâc el-Müntesâfî'den ders aldı; akfî ve nakfî ilimlerde ihtisas sahibi oldu. Mültemâs ve Belleş'te kadılık yapmasının ardından tekrar Gırnata'ya döndü ve hayatının sonuna kadar burada yaşadı. Divan kâtipliği görevinden sonra Gırnata kadılcemâası oldu (764/1363). Bu görevin yanı sıra devlet adamı olarak da temayüz etti, 767 (1366) ve 788 (1386) yıllarında Fas'a elçilik göreviyle gönderildi. Dönemin devlet adamı ve tarihçi Lisânüd-

din İbnü'l-Hatîb önceleri ondan övgüyle söz ederken (*el-İhâta*, I, 37; IV, 88-100; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, VI, 109-110; *Ezhârü'r-riyâz*, II, 5-7) aralarındaki ilişki zaman içerisinde siyasî çekişmeye ve düşmanlığa dönüşünce İbnü'l-Hatîb, daha sonra kaleme aldığı *el-Ketîbetü'l-kâmine* adlı eserinde (s. 146-152) Nübâhî'yi eleştiren ve aşağılayan ifadelerle yer verdi. Ayrıca eleştirilmesini içeren, günümüze ulaşmayan *Hal'ü'r-re'sen fi vaşfi'l-Kâdî Ebi'l-Hasen* adlı risâlesini Merînî Sultanı Abdülazîze'e takdim etti (Makkarî, *Nefhu't-tîb*, VI, 152). Buna karşılık İbnü'l-Hatîb'i zındıklıkla suçlayarak bazı eserlerini 773'te (1371-72) Gırnata'nın merkezinde yaktıran Nübâhî'nin de (*Târîhu kuḍâtî'l-Endelûs*, s. 201-202) düşmanca tavırını onun öldürülmesiyle neticelenen sürecin sonuna kadar sürdürdüğü görülmektedir. Bu iki âlim arasındaki düşmanca ilişki, Merînî Sultanlığı ile Benî Ahmer Emirliği arasında bir krizin doğmasına da yol açmıştır (Parlak, s. 106-108). Kaynaklarda Nübâhî'nin 792'den (1390) sonra vefat ettiği kaydedilmektedir.

Eserleri. 1. Târîhu kuḍâtî'l-Endelûs: el-Merkabetü'l-ulyâ fi men yestehikku'l-kazâ ve'l-fütyâ. Eserin birinci bölümü yargılama hukukuna (kazâ) dair genel bilgiler içermekte, ikinci bölümde çoğu Endülüslü olmak üzere Mağrib bölgesi kadınlarının biyografilerine yer verilmekte, ardından kadılar arasındaki yazışmalar, bazı belgelerin yargılama hukukundaki değeri vb. konular ele alınmaktadır. Endülüs yargılama hukuku tarihini biyografiler ekseninde fetihten VIII. (XIV.) yüzyıla kadar gelen bir muhteva ile sunan eser E. Lévi-Provençal tarafından (Kahire 1948) yayımlanmış, bundan ofset baskılar yapılmıştır (Beyrut 1967, 1400/1980, 1403/1983, 5. bs.). Daha sonra gerçekleştirilen Meryem Kâsım Tavîl'in neşri (Beyrut 1415/1995) ilk baskıya ciddi bir katkı yapmaktan uzaktır. Arsenio Cuellas Marqués, eseri kısmî İspanyolca tercümesiyle birlikte Granada Üniversitesi'nde doktora tezi olarak neşre hazırlamış (1986), bu çalışma daha sonra Celia del Moral Molina'nın katkılarıyla yayımlanmıştır (Granada 2005). **2. Nüzhetü'l-Besâ'ir ve'l-ebşâr.** Nübâhî'nin *el-İk-lîl fi tafzîli'n-naḥîl* (*el-Makâmetü'n-naḥliyye*) adlı eserinin şerhi olup yazma nüshası Escorial Library'de bulunmaktadır (nr. 1653). Edebî yönünün yanı sıra Nasrîler Devleti'nin tarihine ilişkin faydalı bilgileri de içeren kitabın (*Târîhu kuḍâtî'l-Endelûs*, Giriş s., iii) bazı bölümlerini Müller Nühâb fi târîhi 'Arabî'l-Ġarb isimli mecmua içinde neşretmiş (Münih 1866, I, 101-

160), tamamı, *Maḳâmetü Tafzîli'n-naḥle 'ale'l-kerme* adıyla Hasnâ et-Tırablu-sî Büzüveyte tarafından yayımlanmıştır (*Ḥavliyyâtü'l-Câmî'atî't-Tûnisîyye*, XXVII [1988], s. 199-218). **3. Zeylû Târîhi Mâle-ka.** A. Carmona kayıp olan bu eserin İbn Asker'in tarihine bir zeyil olduğunu ifade etmekte (*El² Suppl.* [İng.], s. 679), ancak Nübâhî'nin biyografisine yer veren klasik kaynaklarda eserin adına rastlanmamaktadır. Kaynaklarda müellifin ayrıca, Ebû İshak İbrâhîm b. Mûsâ eş-Şâtîbî'ye reddiye olarak namazdan sonra dua konusuna ilişkin bir çalışması olduğu belirtilmektedir (Ahmed Bâbâ et-Tinbûktî, s. 330; Makkarî, *Ezhârü'r-riyâz*, II, 7).

BİBLİYOGRAFYA :

Nübâhî, *Târîhu kuḍâtî'l-Endelûs*, Beyrut 1400/1980, s. 1, 201-202, ayrıca bk. Giriş, s. h-y; İbnü'l-Hatîb, *el-İhâta*, I, 37; IV, 88-100; a.mlf., *el-Ketîbetü'l-kâmine* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1983, s. 146-152; İbnü'l-Ahmer, *Neşîrû'l-cümân fi şî'ri men nazamenî ve iyyâhû'z-zamân* (nşr. M. Ridvân ed-Dâye), Beyrut 1407/1987, s. 170; Ahmed Bâbâ et-Tinbûktî, *Neylû'l-ibtihâc*, Trablus 1408/1989, s. 329-330; Makkarî, *Nefhu't-tîb* (nşr. Yûsuf M. el-Bikâî), Beyrut 1419/1998, VI, 109-110, 152; a.mlf., *Ezhârü'r-riyâz* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Rabat 1398/1978, II, 5-7; Nizamettin Parlak, *Lisânüddin İbnü'l-Hatîb'in Siyâsî Kişiliği ve Tarihçiliği* (doktora tezi, 2004), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 106-108; A. Carmona, "al-Nubâhî", *El² Suppl.* (İng.), s. 679.

MUHAMMERE KILIÇ

NÜBÜVVÂT (النُبُوتَات)

Üç ana grupta toplanan
İslâm inanç esaslarının
ikincisini oluşturan
peygamberlik müessesesi,
peygamberler ve özelliklerle
Hz. Muhammed'le ilgili konuların
genel adı
(bk. NÜBÜVVET; USÜL-i SELÂSE).

NÜBÜVVET (النبوة)

Allah ile insanlar arasında
dünya ve âhiretle ilgili ihtiyaçlarının
giderilmesi amacıyla yapılan
elçilik görevi.

Sözlükte "haber vermek" mânasındaki **neb'** yahut "konum ve değeri yüksek olmak" anlamındaki **nebve** (nübû) kökünden masdar ismi olan **nübüvvet** kelimesini Râgîb el-İsfahânî, "Allah ile akıl sahibi kulları arasında dünya ve âhiret hayatlarıyla ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan elçilik görevi" diye tarif etmiştir (*el-*

Müfredât, "nb'e" md.; krş. *Lisânü'l-'Arab*, "nbv" md.). Türkçe'de nübüvvet kökünden türeyen **nebî** yerine daha çok Farsça'dan alınmış **peygamber** (peyâamber, haber getiren) ve **peygamberlik** kelimeleri kullanılır. **Risâlet** kavramı da nübüvvetle eş anlamlı kabul edilmekle birlikte dinî literatürde daha çok nübüvvet tercih edilmiştir. Her iki kavramda asıl unsuru, Allah'ın vahiy yoluyla öğrettiği bilgileri ve O'nun emirlerini insanlara ulaştırıp ilâhî elçilik görevini yapma teşkil eder. Allah'ın elçi olarak seçip görevlendirdiği kişiye **nebî** yanında **resul** de denir. Fârâbî ve İbn Sînâ gibi İslâm filozoflarına göre nübüvvet olağan öğretme ve öğrenme araçlarına başvurmadan sahip olunan bilgi algılama gücüdür (Âmidî, *el-Mübîn*, s. 121-122). Nebvî güce sahip olan insan "faal akıl"la doğrudan ilişki kurmasını sağlayan akfî, hayalî ve nefsî güçleri sayesinde bilinmeyen hususlara ulaşır, görünmeyen sûretleri algılar ve nesneleri değişikliğe uğratabilir (İbn Sînâ, s. 115-121).

Kur'an'da ve Hadiste Nübüvvet. Kur'an'da Allah Teâlâ'nın Hz. Nûh ve İbrâhîm ile soylarından gelen bazı kişilere kitap, hüküm ve nübüvvet lutfedip onları nebî ve resul yaptığı, ayrıca İsrâiloğulları'na kitap ve nübüvvet verdiği belirtilir (*el-En'âm* 6/83-89; Meryem 19/49-58; *el-Ahzâb* 33/39-40). Çeşitli âyetlerden anlaşıldığına göre Cenâb-ı Hak, insanlara yaratılıştan itibaren peygamberler vasıtasıyla doğru yolu gösteren vahiyler ve bunları içeren kitaplar indirmiş, ilk peygamber olarak da Hz. Âdem'i seçmiştir (*el-Bakara* 2/30, 37; *Âl-i İmrân* 3/33). Başlangıçta insanlar aynı dine mensup bir topluluktu. Daha sonra Allah her millete birbiri ardınca, iman edip iyi davrananları müjdeleyen, inkârı saplanarak kötü davrananları uyan nebîler ve resuller göndermiş, onlarla birlikte, ihtilâfa düştükleri konularda hüküm vermek için gerçekleri içeren ve doğruya ileten kitaplar indirmiştir (*el-Bakara* 2/213; *Yûnus* 10/47; *el-Mû'minûn* 23/44; *Fâtır* 35/24). Aydınlatıcı bir kandile benzettiği (*el-Ahzâb* 33/46) peygamberleri vasıtasıyla insanları bilgilendirerek eğitmiş, kitaplarını Ceb-râil aracılığıyla ya da doğrudan vahiy yoluyla inzal etmiş, peygamberleri de aldıkları vahiylerin Allah'tan geldiğine dair zorunlu bilgilere sahip kılmıştır (*en-Nisâ* 4/163; *en-Nahl* 16/102). Hz. Mûsâ'ya hidayet ve aydınlık kaynağı olarak Tevrat'ı, Dâvûd'a Zebûr'u, İsâ'ya bunları tasdik eden ve Hz. Muhammed'i müjdeleyen İncil'i, son peygambere de geçmiş bütün nebî ve resullerin getirdikleri ilâhî kitapları tanıtırıp doğ-